
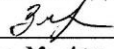

**МИНИСТЕРСТВО ПРОСВЕЩЕНИЯ РОССИЙСКОЙ ФЕДЕРАЦИИ
МИНИСТЕРСТВО ОБРАЗОВАНИЯ И НАУКИ РЕСПУБЛИКИ МАРИЙ ЭЛ
УЧРЕЖДЕНИЕ «ОТДЕЛ ОБРАЗОВАНИЯ АДМИНИСТРАЦИИ ВОЛЖСКОГО МУНИЦИПАЛЬНОГО РАЙОНА»
МОУ «БОЛЬШЕПАРАТСКАЯ СОШ»**

РАССМОТРЕНО Руководитель ШМО Артемьева Л.А. Приказ № <u>162-5-0</u> от « <u>25</u> » <u>08</u> 2023г.	СОГЛАСОВАНО Заместитель директора по УВР Захарова О.В. Приказ № <u>162-5-0</u> от « <u>25</u> » <u>08</u> 2023г.	УТВЕРЖДАЮ Директор МОУ «Большепаратская СОШ» Гаврилова О.Ю. Приказ № <u>162-5-0</u> от « <u>25</u> » <u>08</u> 2023г.
---	---	---

Рабочая программа

Наименование учебного предмета Родное чтение

Класс 3 «а»

Учитель Леонтьева Наталья Владимировна

Срок реализации программы, учебный год 2023-2024

Количество часов по учебному плану всего 34 часа в год; в неделю 1 час

Планирование составлено на основе рабочей программы по учебному курсу «Марийская литература»

учебник «Лудшаш книга» 3 класс, Л.А.Сергеева,, Э.В.Яковлева 2021 г, Рекомендовано Министерством образования Марий Эл

Рабочую программу составил (а) _____

подпись

Леонтьева Н.В.

расшифровка подписи

Марий литератур программме

3 классыште тунемше-влак чыла шинчымашым утларакше марла налыт. Шочмо йылме шкежат икымше класс гычак предмет семын туныкталтеш.

Арамлан огыл шочмо йылмым каласен мошташ лийдыме мастар туныктышо маныт. Марла умылтарымым йоча каньылынрак да писынрак авалта, уш-акылжымат куштылгынрак виянда. Шочмо йылмыж дене ойлымыж годым икшыве кугу нелылыкым ок шиж. Уроклаште тудо литератур йылмым вашлиеш, ава шӧр дене толшо мотор йылмын нимучашдыме сӧраллыкше ден юзо вийжым шке шӧм-чонышкыжо шындара.

Лудмаш уроклаште ыштышаш сомыл изи огыл:

- ✓ чын, икшырымын писын, умылен да сылнын лудаш умбакыже туныкташ;
- ✓ сылнымутым шымлен лудын, келгын лончылаш полиаш; персонаж-влак дене пырля тургыжланаш да нунылан акым пуэн мошташ туныкташ;
- ✓ сылнымутышто сӱретлыме образ-влакын сай, уда койышыштым ойыркалаш полиаш;
- ✓ сылнымутым лудаш да лончылаш кумыландыме негызеиш ылышын моторлыкшым аклен шогаш тараташ;
- ✓ лудшыла, уш-акылым чын корно дене виктараш, шонкалаш, шижаш, илаш туныкташ;
- ✓ марий писатель ден поэт-влак да нунын сылнымутышт нерген тӱналтыш шинчымашым пуаш, литературым тунемаш ямдылаш;
- ✓ шочмо калыкын эртыме корныжо, культуржо, этический да эстетический поянлыкше дене палдараш тӱналаш;
- ✓ тӱрлӧ жанран да содержаниян сылнымутым лудын, ылыш умылымашым да шӧм-чон моторлыкым порсынлаш;
- ✓ тӱналтыш литературоведческий умылымаш-влакдене палдараш;
- ✓ почеламутын ойыртемышым шижаш да поэтический кумылым нӧлташ;
- ✓ произведенийын сӧрал йылмыжым, сылнеитарыме йӧнжӧ-влакым почын ончыкташ;
- ✓ ойлымо да возымо йылмым у кӱкшытышты нӧлталаш, творческий шӧлышым вияндаш;
- ✓ содержаний дене келышышын кумыл шижмашым ончыктен лудмашке куснаш;
- ✓ калык ойпого ден сылнымут полиымо дене йоча-влакын шӧм-чонешышты поро шонымаш ден волгыдо шижмашым ылыжташ да вияндаш, ончыктык ылышлан шуарен шогаш;
- ✓ мӧнгышты книга шкевуя лудаш кумыландаш, пайдале книга ылыш йолташышке савыраш йӧнештараш.

Личностный

Лудмаш дене:

- лудмын кулешлыкшым умылаш туныкташ; вес предмет-влакым тунеммашым куштылемдаш; шуко да чын умылен лудаш тараташ; шкемым да туням умылымашым вияндаш; сылнымутан текстым аклен мошташ; йодыш-влаклан вашмутым пуэн, шке шонымашым ойлен мошташ; йолташын каласкалымышым аклен мошташ.
- турло теме дене кылдалтше марий классик-влакын сылнымутан произведенийышт дене палдараш; пургус нерген марий калыкын историйже, сай да осалым ойырен мошташ.
- сылнымутан литературын, искусствын ужашыж семын умылен мошташ тунемаш.

- шке семын лудаш кумыландаш, уш-акылжым пойдараш тунемаш.
- книга да научно-литературный литератур дене шке семын пашам ышташ тунемаш.
- туналтыш школым тунем пытарымек, йочан лудмо навикше да содержанияйым умылен моштымыжо, каласкален моштымыжо пенгыдемдалтшаш.

Метапредметный

Лудмаш дене:

- шкалан кулшо турло уверым муын мошташ тунемшаш;
- текстым ужаш-влаккан шеледен моштышаш, планым ыштышаш, сылнымут йоным муын моштышаш.
- шке шонымым умылтарен да каласкален моштышаш.
- калык коклаште шкем кучымо правилым кучылт моштышаш.
- тушкан да коктын пашам ышташ тунемшаш.

Предметный

Лудмаш дене:

- сылнын да йонылыш деч посна лудаш тунемшаш, колыштво да лудмо текстын содержанияйжым умылаш, сылнымутан, научный текст-влак дене пашам ышташ тунемшаш.
- шке семын кулеш литературым кучылташ; словарь, справочник, компьютер дене палаш тунемшаш.
- йолташ дене кутырен мошташ, йылме нормым кучылташ тунемшаш.
- лудмо произведений почеш герой, событий нерген ойлымашым чонен мошташ, текстын содержанияйжым план почеш каласкален мошташ, текст-влакын каласкалыме, шонкалыме, радамыме улмыштым улышышаш.
- почеламутым сылнын каласкалаш тунемшаш.
- йолташ-влак, ача-ава, туныктышо ончылно радамылен кутырен мошташ тунемшаш.
- кутырымаште плакатым, интернет материалым кучылтын мошташ тунемшаш.

Лудаш-возаш туныктымаш, класс деч ордыжсӧ лудмаш да йылмым лывыртмаш

Икымше классыште йоча-влакым сентябрь гычак лудаш-сераш ямдылат. Нуным кутырымо да возымо йылме, курылтде кутырымаш, предложений, мут, слог да йук-влак дене палдарат. Ойлымо йылмыште вашлиялтше йук-влакым лончылаш посна жап ойыралтеш. Марий алфавитыш пуршо буква-влаккан келшен толшо йук-влак дене тунемше-влак лудаш-возаш ямдылалтме (добукварный период) жапыште палыме лийыт. Нуно гласный ден согласный йӱк-влакым ойыркалаш туналыт.

Лудмо дене пырляк йоча-влак возаш ямдылалтыт. Тыгодым парня йыжынла ден кидым лывырташ манын, тунемше-влак изи суретым, тӱрлӧ орнамент ден геометрический фигур-влакым суретлат, штриховкым ыштат, посна буква-влакын элементштым серат.

Лудаш-возаш туныктымаште тун шотышто звуковой аналитико-синтетический йӱн кучылталтеш. Тудо урокышто текстым, предложенийым, мутым да йӱк-влакым лончылаш шуко жапым ойыраш йодеш.

Добукварный периодыштак йоча-влак предложенийым, мутым да йӱк-влакым схеме дене ончытат. Шомакысе слог-влакым поснак келгын лончылыман. Нуным кружок але квадрат, тыгак геометрический фигур-влак денат палемдыктыман.

Лудаш туныктымашын негызше – слог. Слогым ыштымаште тунжо – гласный йук. Согласныйым гласный дене ушен моштыман, уке гын, буква дене лудаш тӱчымо лудыкшо кодеш. Лудаш-возаш ямдылалтме урокыштак туныктышо сылнымутым кучылтеш. Арняште ик кечын йомакым, ойлымашым лудеш, туштым туштылеш. Лудмо почеш йоча-влак дене мутланен налеш. Тылеч посна изи почеламут-влакым туншкан

наизусть тунемыт, йомак гыч ужашым модын ончыктат. Тема дене келшышын урокышто түрлө онай дидактический модыш темлалтеш. Чыла тидлан лудмаш але возымаш урок гыч 12-15 минут жап налалтеш.

Лудаш-возаш ямдылалтме жап (добукварный период) чумыржо 20-22 урокым айла, тун шотышто сентябрьште эрта.

Лудаш-возаш (грамотлан) туныктымаш сентябрь тылзыште туналеш да у ий марте шуйна. Буква-влакым тушка (блок) дене шеледыме: гласный йўкым ончыктышо кандаш буква, мужырдымо йонгыдо согласный-влак, мужыран пич да йонгыдо согласный-влак, йотированный ныл буква, мужырдымо пич согласный-влак, **ь** ден **ь** буква-влак.

Букварный периодышто ыштышаш ик кугу сомыл – йук ден буква коклаше ойыртемым рашемдымаш. Марий графика тунемшылан пеш кугу нелылыкым ок ыште. Лач **я, е, ё, ю, ь** буква-влак логалме годым мутым ик семын огына луд. Адак южо йонгыдо согласный йўкым ончыктышо буква-влакын турлын лудалтмыштым шотыш налде ок лий.

Слог дене лудмаш гыч эркын-эркын тичмаш шомакым лудмашке кусныман. Кокымшо чырык мучашлан тунемше 1 минутышто 15-20 мутым лудын шуктышаш.

Лудаш туныктымо дене пырля возымо писылыкымат эскерен шогыман. Учебник гыч серен налеш лумын паша темлалтеш. Текст йочалан палыме лийшаш. Икшывылан лудаш-возаш куштылго огыл. Садлан паша кокла гычак онай дидактический модышым темлыман, диа- але кинофильмым ончыктыман, фонохрестоматийым колыштман, онай йомакым инсценироватлыман, коклан муралтен але кушталтенат колтыман. Лудаш да возымаш уроклаште у шинчымашым пуымо дене пырля воспитательный паша лушкышаш огыл. Шочмо эл, шочмо калык да тудын илышыж нерген лудмо да мутланыме годым ончыкылык уста ен-влакым кушташ йөн лектеш. Порылык, икте-весьым пагалымаш, икте-весьылан полшымаш, тушка пайдале пашалан мелын шогымаш, шанен пуымо сомылым күлеш семын шуктымаш, ен-влакын уда да сай койышыштым аклен моштымаш – чыла тиде шочмо йылме урокышто келгын лончылалтшаш да изи йочан шўм-чонешыже кугу кышам кодышаш.

Классыште, класс өрдыжто лудмаш да йылмым лывртымаш.

Сайын лудын моштышо йочалан тунеммаште кумда корно вашкерак почылтеш. Тудлан чыла предметат куштылгынак пуалтеш. Книга дене кылым кучышо ен шканжат, весыланат куаным конда.

«Лудшаш книгалашке» пурышаш текст-влак социальный, этический да эстетический сынан улмышт дене чумыралтыт. Нуно шочмо элым, йылмым йөратыше тукумым ончен куштымаште кугу суапым ыштышаш улыт.

Элнан ўшанле эрге ден ўдыр-влакшым шуарен куштымаште шочмо кундем, сар ден тыныс нерген сылнымутым лудмаш пале кышам кода. Тале писатель ден поэт-влакын возымышт, марий калыкын мунло ойпогыжо, тыгак тудын лўмлө енже, пайремже да модышыжо, илыш-йўўнерген текст-влак кугу пайдам пуат. Мемнан пелен илыше пошкудо да финн-угор ешыш пурышо родо-тукум, руш да моло калык-влакын илышышт да сылнымутышт уш-акылыштым пайдара.

Мут мастер-влакын серымышт пўртўсым, илышым да пашан пайдалыкшым ужын да шижын мошташ, кумылым нўлташ да шўм-чоным аруэмдаш полшен кертыт. Идалык жап-влак нерген лудмо годым икшыве сылнылык тўняште илышаш, тудын чонжо куанен юарлышаш.

Чыла класслаште кажне тема почеш уш-акылым вияндаш, йылмым лывырташ, илышлан ямдылалташ кугу йөн ышталтеш. Лудаш да сылнымут лончылаш урокын утларак жапше (**30-35 минут**) ойыралтшаш.

Произведенийым лончылышыла, тунемше-влак текстын тўн шонымашыжым муын моштышаш да ужаш-влак коклаше логический кылым рашемдышаш улыт. Герой-влакын пашаштым, койыш-шоктышыштым аклаш, персонажын молан тыге але вес семын ыштымыж нерген шке шонимыштым луктын ойлаш тўналыт. Текстлан пенгыдын энертен, литературный геройын образшым лончылыман. Посна персонаж нерген автор мом да кузе возен, лудын кодыман да геройын образшым иктешлыман. Лач тыге шоктмо годым икшывын көргешыже, ушешыже эн суапле шонымаш-влак ылыжшаш улыт.

Лудмаш урок марий да руш йылме, природоведений, труд, музык, изоискусство урок-влак дене чак кылдалтеш. Урокышто гына лудмо ок сите. Йоча-влак мӱнгыштӧ ятыр марла книга, «Ямде лий» ден «Марий Эл» газетлам, «Кече» ден «Ончыко» журналлам лудын шогышаш улыт. Тдланак кӧра внеклассный лудмаш манме урок эртаралтеш. **I** классыште арнян ик кечысе урокын кокымшо ужашыже ойырталтеш. **II – IV** класслаште тылзыште ик внеклассный лудмаш урок темлалтеш.

Кӱрылтде кутырымаш. Чумыр марий йылмым тунеммашын саскаже уш-акылым вияндымаште да йылмым лывыртымаште палдырнышаш. Йылме лывыртыме паша шуко шӧрынан:

- 1) шочмо йылмысе кажне йӱкым чын да раш ойлаш туныктыман, предложенийын интонацийжым эскерыман, паузым моштен ыштыман;
- 2) йочан мут чондайжым эреак пойдарен шогыман, южо шомакшын мом ончыктымжым рашемдыман;
- 3) предложений-влак пеш шуко тӱрлӧ кышкаран лийыт, нуно урокышто лончылалтшаш да тунемше-влакын предложений чонымо конструкцийыштым пойдарышаш улыт;
- 4) Предложений-влак икте-весешт дене ушнен кылдалт шогышо ойлымашым ыштат.

Личностный УУД (чылалан келыштарыме туныктымо паша)

Шке рашемдымаш: туналтыш класслаште тунемше-влаклан виктаралтше (келыштаралтше) шинчымаш радамлык;

Смыслообразований да нравственно-этический виктарымаш: ен-влакын уда да сай койышыштым, янлык-влак деке чаманымаш кумылым аклен моштымаш,

Регулятивный УУД

Марий йылме да лудмаш уроклаште тунемше –влакын шинчымашышт ден моштымашыштым тергымаш да аклымаш,

Тунеме пашам шкевуя аклышаш;

Познавательный УУД (общеучебный)

Тунемше правилым палшаш да чын кучылт моштышаш,

Шке ончылан йодышым нолталын, вашмутым пуэн моштымаш.

Познавательный УУД (информационный)

Турло информацийым кучылтын мошташ туныкташ.

Тунемше-влакым правилан виктарымаш

Амал да кылым пенгыдемдымаш

Тушка да поснам ойырен танастарен моштымаш.

III класс

Лудмаш да йылмым лывыртымаш

Калык ойпого Марий да моло калыкын ойпогышт: йомак, муру, тушто, калыкмут, калык пале да мыскара.

Тыге ышташ ок йӧрӧ, а тыге лиеш да кӱлеш Сайым да удам ойыркалаш полшышо сынан почеламут ден ойлымаш-влак. Йоча-влакын тунеммашышт, ваш-ваш келшымашышт, пайдале тӱшка паша ыштымашышт, икте-весеылан полшымашышт сай да удам ончыктымаш.

Элем пелен. Марий Элын илышых гыч странице-влак. Марий кундемын ошкылжо, пашам йӧратыше калыкше, лӱмлӧенже-влак нерген

почеламут, ойлымаш ден статья-влак.

Паша – илыш негыз. Кугыен-влакын пашашт, түрлө профессийышт, икшыве-влакын вий шутымо пашашке ушнымышт нерген сылнымут.

Марий калык пайрем-влак. Шорыкйол (рошто), үярня, агавайрем, сүрем да марий калыкын моло пайремже нерген почеламут, ойлымаш да статья-влак. Пайремыште мурымо муру-влак.

Пүртүс муру. Юзо теле.(5ш). Сылне шошо шыргыжале.(5ш)

Идалык жап-влак, шочмо пүртүс, кундемыштына ашныме вольык да илыше янлык-влак нерген почеламут , ойлымаш, статья-влак

Пошкүдо калык-влак.) Руш, татар, чуваш да башкир калыкын сылнымутышт. Нине калыкын писатель ден поэтыштын мурсаскашт. Калык коклаште келшен илымашын кугу вий улмыжым ончыктымаш.

Аваем, аваем.) Ныжыл кумылан ава-влак, нунын шке шочшышт верч тыршымышт да тургыжланымышт нерген почеламут, ойлымаш ден калыкмут-влак. Ешыште да пашаште тыршыше үдырамашлан пöлеклыме моктеммут.

Тыныс лийже тўнямбалне Армий, кугу сар годым фронтышто, тылыште калык-влакын патырлыкым ончыктымышт, кызытсе жапыште тыныслык верч шогымаш нерген сылнымут.

Лўмлö марий писатель-влак. М.Шкетанын, О.Шабдарын, К.Беляевын, М.Казаков ден И.Осминын сылнымут аршашышт.

Внеклассный лудмаш Внеклассный лудмаш урок тылзылан икте эртаралтеш. 9 шагатым кучылтмеке, классный лудмашлан 59 урок логалеш.

Тематический планирований (арняште 1 шагат)

По плану	№	Тема	Тунемше могай шинчымашым налеш.	Тунемше-влакын паша лектышышт
	1.	Калык ойпого. «Каза, тага да пырыс» «Йуксо удыр».	Калык ойпогым лудмаш, мо нерген каласымым умылаш,	Калык ойпого-влакым жанр шотшо дене тушкалаш, жанр-влакын лумыштым каласаш
	2.	Я.Пинясов «Могай лийман да могай лийман огыл».	Нине ойлымаш гоч йоча могай лийман да могай лийман огыл лияш тунемеш.	Нине ойлымаш гоч йоча могай лийман да могай лийман огыл лияш тунемшаш.
	3.	Н.Носов. «Кияр»	Шочмо кундемлан, пашаче марий калыклан поллоклыме почеламут дене ойлымаш-влакым лудмаш, лудмо навыкым вияндаш, шочмо вер дене кугешнаш.	Шочмо кундемлан, пашаче марий калыклан поллоклыме почеламут дене ойлымаш-влакым лудмеш, лудмо навыкым виянда, шочмо вер дене кугешна.
	4.	Г.Алексеев «Эр».Б.Данилов «Вуетым саве». «Мемнан ялна».	Марий калыкын пайремже нерген палдараш, произведенийым лончылаш, мастарлыкым вияндаш.	Марий калыкын пайремже нерген пала, произведенийым лончылаш, мастарлыкым
	5.	С.Вишневский «Шочмо мланде»,		
	6.	М.Майн «Шочмо йылме»,		
	7.	А.Горохов «Йоратем».		
	8.	Н.Анхимкова «Кинде шултыш» К Васин «В.А.Мухин-Сави».		
	9.	«Паша» В.Сави «Мемнан пашана» М.Казаков		
	10.	К.Мелихан «Пиал йомак» А Седугин «Чогыт». В.Осеева «Пашам кузе ыштеда...».		
	11.	А.Федоров «Кутко-влак». С.Чавайн «Мукшотар».		
	12.	Л.Воронкова «Паша чоным куандара».		
	13.	Дим.Орай «Буй олыкышто».		
	14.	В.Акцорин «Кажне марий портышто».		
	15.	А Волков «Уярня» Н.Лекайн «Агавайрем» Ш.Осып «Семьк» М.Шкетан «Йошкар Пеледыш пайрем».	Кенеж да шыже тусым умылаш,	
		Т.Ефремов «Сурем»		

16.	И Осмин «Кенеж кечын» И Васильев «Эныж погымо	пуртусым йораташ, тудын моторлыкшым	виянда.
17.	годым». Д.Исламов «Шыже чия».	ужаш да аклаш тунемеш, лудмо	Пуртусышто вашталтышым
18.	А.Мичурин-Азмекей «Шыже».	навык виянеш.	ужеш, кенеж, шыже тусын
19.	Ю.Чавайн «Кайык-влак шыжым», «Сентябрь».	Теле ден шошо нерген	сылнылыкшым
20.	В. Косоротов «Паренге пасушто».	почеламутым сылнын	ужеш, тудым мут
21.	М.Колосов «Изи шоншо».	лудмо навык	дене почын пуаш
22.	В.Бианки «Меран, кудыр, маска да йушто кугыза».	виянмаш, телым да шошын калыкын,	тунемеш, лудмо навыкшее виянеш,
23.	Дим.Орай «Первый лум». Ю.Чавайн «Теле».В.Даль «Икияш кугыза»	яныкын, кайыкын илышышт дене	Теле ден шошо нерген
24.	Ю Чавайн «Декабрь», А.Федоров «Йоратем мый сылне телым».	палыме лиймаш.	почеламутым
25.	А.Ягельдин «Кайык устел».	Телымсе да шошымсо	сылнын лудмо
26.	И.Крылов «Шудошырчык ден кутко»	лудаш да мутланаш, йылмым лывырташ,	навык виянмаш, телым да шошын
27.	Й.Кырля «Шошо кече шырата».	йодыш-влаклан чыш	калыкын, яныкын,
28.	М.Казаков «Шошо».	вашмутым пуаш,	кайыкын илышышт
29.	В.Колумб «Шырчыкна». В.Бианки «Шошо кунам туналеш?».	йоча-влакым шонаш тараташ.	дене палыме лиймаш. Телымсе да шошымсо
30.	М.Водопьянова «108 минут мланде деч ордыжто».	Сенымаш пайрем	пайрем-влак нерген
31.	В.Дмитриев «Сенымаш кече».	лумеш турло	лудаш да
32.	Ю Артамонов «Мир».	произведенийла дене	мутланаш, йылмым
33.	Н.Носов «Пучымыш».	палыме лияш. Тиде	львырташ, йодыш-
34.	И.Шухши «Шояк».	произведенийласе	влаклан чыш
35.	М Рафиков «Пунчо»	полжительный герой-	вашмутым пуаш,
36.	Ф.Исангулов «Кувавай».	влак дечын примерым	йоча-влакым
37.	А.Букетов «Ава». «Куку» (ненец калык йомак).	налаш., патриотизмом	шонаш тараташ.
38.	М.Емельянов «Эн шерге мут».	вияндаш:шке элым,	Сенымаш пайрем
39.	Э.Анисимов «Аван кидше».	ача-авам чот йораташ,	лумеш турло
40.	Ю.Артамонов «Ава».	нуно верч пенгыдын шогаш.	произведенийла

	32.	Ю.Корольков «Леля Голиков».	Марий писатель ден поэт-влакын йоча-влаклан возымо сылнымутыштым лудаш, текстым лончылаш тунемаш,	дене палыме лияш. Тиде произведенийласе полжительный герой-влак дечын примерым налаш., патриотизмым вияндаш:шке элым, ача-авам чот йората, нуно верч пенгыдын шога.
	33.	Г.Набатов «Удырын патырлыкше».		Марий писатель ден поэт-влакын йоча-влаклан возымо сылнымутыштым лудеш, текстым лончылаш тунемеш,
	34.	М.Шкетан. «Якшывай». Ш.Осып «Шулдыран танна-влак». М.Казаков «Школ пакчаште». И.Осмин «Кролик», К.Беляев «Секрет»		